

WYMAGANIA EDUKACYJNE Z GEOGRAFII

Szkoła Podstawowa – Klasy 5, 6, 7 i 8 (Program „Planeta Nowa” – Wydawnictwo Nowa Era)

Podstawa prawna i programowa: Rok szkolny 2026/2027.

- Program nauczania geografii dla szkoły podstawowej – „Planeta Nowa” (Ewa Maria Tuz, Barbara Dziedzic).
- Rozporządzenie MEN z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej (Dz.U. z 2017 r. poz. 356 z późn. zm. / ze zmianami z 2024 r. – Dz.U. z 2024 r. poz. 996).
- Rozporządzenie MEN z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów (Dz.U. z 2023 r. poz. 2572 z późn. zm.).

I. OGÓLNE KRYTERIA OCENIANIA

- **Celujący (6):** Samodzielnie i twórczo rozwija własne zainteresowania geograficzne, wykraczając poza podstawę programową; stosuje złożone metody analizy przestrzennej oraz bazy danych GIS; sprawnie interpretuje zaawansowane źródła (np. mapy synoptyczne, profesjonalne roczniki statystyczne); rozwiązuje nietypowe i złożone problemy geograficzne; osiąga sukcesy w konkursach i olimpiadach przedmiotowych na szczeblu pozaszkolnym.
- **Bardzo dobry (5):** W pełni opanował treści programowe; wykazuje biegłość w posługiwaniu się mapą ogólnogeograficzną i tematyczną; samodzielnie dostrzega, wyjaśnia i analizuje związki przyczynowo-skutkowe oraz prawidłowości przyrodnicze i społeczno-gospodarcze.
- **Dobry (4):** Poprawnie posługuje się terminologią geograficzną; samodzielnie analizuje dane z wykresów, tabel i map; wyjaśnia podstawowe zależności przestrzenne i procesy w środowisku geograficznym.
- **Dostateczny (3):** Opanował podstawowy zasób wiedzy; przy niewielkiej pomocy nauczyciela wykonuje proste zadania mapowe i obliczeniowe; potrafi zinterpretować proste schematy i wykresy.
- **Dopuszczający (2):** Opanował treści konieczne do dalszej edukacji; przy znacznej pomocy nauczyciela rozpoznaje podstawowe obiekty na mapie i definiuje kluczowe pojęcia geograficzne.
- **Niedostateczny (1):** Nie opanował treści koniecznych; nie potrafi wykonać prostych poleceń nawet przy pomocy nauczyciela; wykazuje brak chęci do nauki.

II. WYMAGANIA SZCZEGÓŁOWE DLA KLAS

KLASA 5 – Mapa Polski i Świata, Krajobrazy Polski

Zgodne z cyklem „Planeta Nowa 5” (Mapa – jej elementy i wykorzystanie; Krajobrazy Polski: pobraża, pojezierza, niziny, wyżyny, kotliny i góry; Wycieczka w teren).

Ocena / Poziom	Szczegółowe wymagania edukacyjne (Uczeń potrafi)
Dopuszczająca (2) <i>Konieczny (K)</i>	• Wskazać na mapie ukształtowania powierzchni i w legendzie podstawowe formy terenu, rzeki i miasta Polski. • Podać definicję mapy, skali oraz legendy. • Wymienić nazwy pasów krajobrazowych Polski w układzie równoleżnikowym. • Wskazać na mapie granicę państwową Polski, stolicę (Warszawę) oraz Morze Bałtyckie.
Dostateczna (3) <i>Podstawowy (P)</i>	• Mierzyć odległości na mapie w linii prostej i przeliczać je przy użyciu skali liczbowej i mianowanej. • Opisać główne cechy krajobrazu nadmorskiego, pojeziernego, rolniczego, miejskiego i wysokogórskiego. • Rozpoznać na fotografiach i mapie wybrane formy rzeźby terenu (np. wydmy, mierzeje, jeziora rynnowe, turnie, żleby). • Podać zasady zachowania się w obszarach chronionych (parki narodowe).
Dobra (4) <i>Rozszerzający (R)</i>	• Obliczać odległość rzeczywistą i na mapie wzdłuż linii nieregularnych (np. rzek, dróg). • Wyjaśnić wpływ działalności człowieka na krajobraz (np. urbanizacja, przemysł, rolnictwo na Wyżynie Śląskiej lub Lubelskiej). • Opisać piętra roślinne w Tatrach i wyjaśnić wpływ klimatu na ich układ. • Orientować mapę w terenie za pomocą kompasu lub obiektów terenowych.
Bardzo dobra (5) <i>Dopełniający (D)</i>	• Wyjaśnić genezę form rzeźby polodowcowej (moreny, głązy narzutowe, pradoliny) oraz form krasowych na Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej. • Porównać krajobraz Tatr i Beskidów, wskazując różnice w budowie geologicznej, wysokości i rzeźbie terenu. • Analizować i interpretować dane profilu wysokościowego terenu.

Ocena / Poziom	Szczegółowe wymagania edukacyjne (Uczeń potrafi)
Celująca (6) <i>Wykraczający (W)</i>	- Samodzielnie przygotować i zaprezentować analizę zmian krajobrazowych małej ojczyzny na podstawie porównania map historycznych i współczesnych. - Wykazać się wiedzą wykraczającą poza podręcznik z zakresu procesów geologicznych kształtujących rzeźbę Polski. - Brać udział w konkursach geograficznych (etap szkolny/pozaszkolny) i osiągać w nich wysokie wyniki.

KLASA 6 – Współrzędne Geograficzne, Ruchy Ziemi, Krajobrazy Świata, Europa

Zgodne z cyklem „Planeta Nowa 6” (Siatka kartograficzna i geograficzna; Ruch obrotowy i obiegowy; Strefy krajobrazowe Ziemi; Europa – relacje przyroda-gospodarka).

Ocena / Poziom	Szczegółowe wymagania edukacyjne (Uczeń potrafi)
Dopuszczająca (2) <i>Konieczny (K)</i>	- Odczytać z siatki geograficznej podstawowe wartości południków i równoleżników. - Wskazać na globusie i mapie równik, południk zerowy, zwrotniki oraz koła podbiegunowe. - Wymienić nazwy głównych stref klimatyczno-krajobrazowych Ziemi. - Wskazać na mapie Europy granice kontynentu, wybrane państwa i ich stolice.
Dostateczna (3) <i>Podstawowy (P)</i>	- Wyznaczać szerokość i długość geograficzną punktów z dokładnością do stopni. - Wymienić cechy i następstwa ruchu obrotowego (doba, spłaszczenie Ziemi) oraz obiegowego (pory roku, zmiana dł. dnia i nocy). - Charakteryzować klimat, roślinność i zwierzęta wybranych stref (wilgotne lasy równikowe, pustynie gorące, tajga, tundra). - Opisać ukształtowanie powierzchni i linię brzegową Europy.
Dobra (4) <i>Rozszerzający (R)</i>	- Wyznaczać położenie geograficzne obiektów na mapach wielkoskalowych. - Wyjaśnić zjawisko dnia i nocy polarnej oraz stref oświetlenia Ziemi w dniach przesilen i równonocy. - Analizować klimatogramy i odczytywać z nich wartości temperatury oraz opadów dla poszczególnych stref klimatycznych. - Omówić czynniki wpływające na rozwój rolnictwa i przemysłu w wybranych krajach Europy (np. Francja, Dania).
Bardzo dobra (5) <i>Dopełniający (D)</i>	- Obliczać różnicę czasu słonecznego oraz miejscowego na podstawie długości geograficznej. - Wyjaśnić mechanizm powstawania wiatrów okresowych (monsunów) i ich wpływ na życie ludzi. - Analizować zależności między położeniem tektonicznym a występowaniem trzęsień ziemi i wulkanizmu w Europie (np. Islandia, Włochy).
Celująca (6) <i>Wykraczający (W)</i>	- Rozwiązywać złożone zadania matematyczno-geograficzne związane z czasem strefowym i słonecznym oraz kątem padania promieni słonecznych. - Przygotować projekt/prezentację analizującą wybrane problemy społeczno-gospodarcze współczesnej Europy na podstawie danych ze źródeł anglojęzycznych lub bazy Eurostat. - Reprezentować szkołę w przedmiotowych konkursach geograficznych z sukcesami.

KLASA 7 – Geografia Polski (Środowisko, Ludność, Gospodarka)

Zgodne z cyklem „Planeta Nowa 7” (Położenie i środowisko przyrodnicze Polski; Demografia i urbanizacja; Rolnictwo, przemysł i usługi; Środowisko Bałtyku).

Ocena / Poziom	Szczegółowe wymagania edukacyjne (Uczeń potrafi)
Dopuszczająca (2) <i>Konieczny (K)</i>	- Wskazać na mapie skrajne punkty Polski, sąsiadów oraz podać powierzchnię i liczbę ludności kraju. - Wymienić główne jednostki tektoniczne i krainy geograficzne Polski. - Definiować pojęcia: przyrost naturalny, saldo migracji, wskaźnik urbanizacji. - Wskazać na mapie największe aglomeracje i obiekty przemysłowe w Polsce.

Ocena / Poziom	Szczegółowe wymagania edukacyjne (Uczeń potrafi)
Dostateczna (3) <i>Podstawowy (P)</i>	- Opisać masy powietrza kształtujące klimat Polski oraz omówić cechy sieci rzecznej (dorzecze Wisły i Odry). - Obliczać przyrost naturalny, współczynnik przyrostu naturalnego oraz saldo migracji. - Opisać strukturę zatrudnienia w Polsce oraz wymienić główne uprawy i hodowlę zwierząt. - Omówić walory turystyczne wybranych regionów Polski i cechy środowiska Morza Bałtyckiego.
Dobra (4) <i>Rozszerzający (R)</i>	- Wyjaśnić genezę węgla kamiennego, brunatnego, soli kamiennej i gazu ziemnego w Polsce. - Analizować struktury demograficzne na podstawie piramidy wieku i płci ludności Polski. - Oceńić przyrodnicze i pozaprzyrodnicze warunki rozwoju rolnictwa w poszczególnych regionach kraju. - Omówić procesy restrukturyzacji i modernizacji polskiego przemysłu po 1989 roku.
Bardzo dobra (5) <i>Dopełniający (D)</i>	- Wyjaśnić wpływ zlodowaceń (krakowskiego, środkowopolskiego, bałtyckiego) na współczesną rzeźbę Polski. - Prognozować konsekwencje procesów starzenia się społeczeństwa i ujemnego przyrostu naturalnego w Polsce. - Oceńić stan ekologiczny Morza Bałtyckiego i zaproponować działania na rzecz jego ochrony.
Celująca (6) <i>Wykraczający (W)</i>	- Samodzielnie opracować profil i analizę problemów demograficzno-gospodarczych wybranego subregionu lub własnej gminy z wykorzystaniem Banku Danych Lokalnych GUS. - Wykazać się gruntowną wiedzą o strukturze geologicznej Polski i historii rozwoju tektonicznego. - Uzyskać bardzo wysoki wynik lub tytuł laureata/finalisty w konkursie geograficznym na szczeblu co najmniej rejonowym/wojewódzkim.

KLASA 8 – Geografia Świata (Kontynenty, Procesy Globalne)

Zgodne z cyklem „Planeta Nowa 8” (Azja, Ameryka Północna i Południowa, Afryka, Australia i Oceania, Obszary polarne, Globalne problemy współczesnego świata).

Ocena / Poziom	Szczegółowe wymagania edukacyjne (Uczeń potrafi)
Dopuszczająca (2) <i>Konieczny (K)</i>	- Wskazać na mapie świata kontynenty, oceany, wielkie formy ukształtowania terenu (np. Himalaje, Kordyliery, Amazonka, Sahara). - Wymienić największe państwa świata pod względem powierzchni i liczby ludności. - Definiować podstawowe pojęcia: wulkanizm, megamiasto, fawela, Pacyficzny Pierścień Ognia. - Rozróżniać Arktykę i Antarktykę.
Dostateczna (3) <i>Podstawowy (P)</i>	- Opisać cechy środowiska przyrodniczego Azji (kontrasty geograficzne), Ameryki (strefowość klimatyczno-roślinna) i Afryki. - Omówić przyczyny i skutki urbanizacji w Ameryce Północnej i Południowej (megapolis vs slumsy/fawele). - Charakteryzować rolę nowoczesnych technologii w gospodarce Japonii i Doliny Krzemowej. - Wymienić przyczyny głodu i niedożywienia w Afryce Subsaharyjskiej (rejon Sahelu).
Dobra (4) <i>Rozszerzający (R)</i>	- Wyjaśnić powiązania między tektoniką płyt a występowaniem trzęsień ziemi, wulkanizmu i powstawaniem rowów oceanicznych. - Analizować zróżnicowanie gospodarcze i społeczne krajów Azji (np. Indie, Chiny, Japonia) oraz Ameryki. - Opisać proces pustoszczenia w strefie Sahelu i wyjaśnić wpływ czynników naturalnych oraz antropogenicznych. - Analizować poziom rozwoju społeczno-gospodarczego państw na podstawie zróżnicowanych wskaźników statystycznych.
Bardzo dobra (5) <i>Dopełniający (D)</i>	- Wyjaśnić genezę, przejawianie się i skutki procesów globalizacji (gospodarczej, kulturowej, technologicznej). - Przeprowadzić wielokryterialną analizę przyczyn konfliktów o zasoby naturalne (woda, surowce energetyczne) na świecie. - Oceńić wpływ zmian klimatycznych na środowisko obszarów polarnych i ich globalne konsekwencje.

Ocena / Poziom	Szczegółowe wymagania edukacyjne (Uczeń potrafi)
Celująca (6) <i>Wykraczający (W)</i>	- Krytycznie oceniać i prognozować scenariusze dla globalnych problemów ekologicznych oraz geopolitycznych na podstawie raportów ONZ, WWF lub IPCC. - Tworzyć własne interaktywne mapy i wizualizacje danych w narzędziach GIS (np. ArcGIS Online, Google Earth) na wybrany temat globalny. - Osiągać znaczące sukcesy lub być laureatem/finalistą w konkursach i olimpiadach geograficznych na szczeblu wojewódzkim.

III. DOSTOSOWANIE WYMAGAŃ DLA UCZNIÓW ZE SPECJALNYMI POTRZEBAMI EDUKACYJNYMI (SPE)

Zasady indywidualizacji i dostosowania wymagań (na podstawie opinii/orzeczeń PPP):

- Dysleksja i dysgrafia:** Uwzględnianie trudności w czytaniu gęstego druku mapy; nieocenianie estetyki rysunków i profilów terenu; dopuszczenie odczytywania poleceń przez nauczyciela.
- Dyskalkulia:** Umożliwienie korzystania z kalkulatora przy przeliczaniu skali, obliczaniu czasu strefowego oraz wskaźników demograficznych.
- Trudności w percepcji wzrokowo-przestrzennej:** Stosowanie map z uproszczoną grafiką, zintegrowanych schematów i modeli 3D.
- Wydłużenie czasu i kompensacja:** Wydłużenie czasu na wykonanie zadań pisemnych o 50% oraz dzielenie materiału na mniejsze partie.